

Zuidwester

IVN Zuidwest Veluwezoom - herfst 2025 - jaargang 39

Grote, vriendelijke reuzin

Tuin van duizendeneen dieren

Heeft een raaf vrienden?

Namen en adressen

IVN werkt aan een duurzame samenleving. Door mensen zelf in aanraking te brengen met de natuur worden zij zich pas echt bewust van de waarde ervan. Daarom laten wij jong en oud de natuur van dichtbij beleven.

Voorzitter

Henny Tax, 06 - 16 37 27 58,
henny.tax@gmail.com

Secretaris

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 06 - 26 61 63 54,
Beukenlaan 21, 6862 HS Oosterbeek

Penningmeester

Con van Regteren, 06 - 11 62 52 11,
jsvanregteren@gmail.com

Bestuurslid

Folchert van Dijken, f.r.van.dijken@outlook.com,
0317 - 31 01 05

Werkgroep Landschapsonderhoud

Albert Smit, smit.albert52@gmail.com, 06 - 53 65 89 50

Redactie Zuidwester, redactie.zw@gmail.com

Simone Saarloos, simonesaarloos@gmail.com,
06 - 55 15 69 18

Ledenadministratie en bezorging Zuidwester

Wim Chardon, wim.chardon@gmail.com, 0317 - 31 94 90

Werkgroep PR en website

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Werkgroepen Beken en sprengen

Werkgroep Beken en sprengen Renkums beekdal, Ruud Schaafsma, ruud.schaafsma@gmail.com, 0317 - 31 51 17

Werkgroep Beken en sprengen Heelsumse beek, Wiebe Selders, 026 - 334 18 25 / 06 - 27 10 38 31, wiebe.selders@hetnet.nl

Werkgroep Beken en sprengen Oorsprongbeek/Gielenbeek, Hans van Leeuwen, 026 - 333 31 39 / 06 - 12 42 03 23, leeu9362@planet.nl

Landgoed-werkgroep De Kamp

Maarten Kubbe, 06 - 41 99 82 12, mkubbe@yahoo.com

Werkgroep Jufferswaard

Hermien Mijnen, 06 - 10 64 85 80, hermien.mijnen@outlook.com

Werkgroep Zomp

Johanneke Sanders, johanneke.sanders@xs4all.nl,
026 - 334 30 77

Heemtuin De Zomp

Ingang Fangmanweg/hoek Dam, Oosterbeek

Vogelwerkgroep

Els Roode, els.frank@planet.nl, 0317 - 31 82 12

Werkgroep NME

Ineke Puijk, inekepuijk@yahoo.com, 0317 - 41 75 75

Werkgroep Natuur en zorg

Mary de Jong, mary-dejong@hotmail.com,
06 - 40 95 46 37

Werkgroep Renkumse duizendknoopbrigade

Henny Tax, 06 - 16 37 27 58,
renkumseduizendknoopbrigade@outlook.com

Werkgroep Vleermuizen

Folchert van Dijken, f.r.van.dijken@outlook.com,
0317 - 31 01 05

IVN Gelderland

Oude Kraan 72, 6811 LL Arnhem, 026 - 351 29 27

E-mail: gelderland@ivn.nl

Website: www.ivn.nl/provincies/gelderland/

Medewerkers IVN Gelderland: www.ivn.nl/provincies/gelderland/medewerkers-ivn-gelderland/

IVN landelijk bureau

Plantage Middenlaan 2C, Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam, 020 - 622 81 15

Lidmaatschap IVN Zuidwest Veluwezoom

Contributie: € 25,- per jaar. Om lid te worden klik je op 'Lid worden' op de internetsite ivn.nl. Vul daar het aanmeldformulier in en kies als afdeling 'Zuidwest Veluwezoom'.

Als lid ontvang je vier keer per jaar het afdelingsblad Zuidwester en vier keer per jaar het landelijke blad Mens en Natuur.

Foto's

De foto's op de voorpagina van deze Zuidwester zijn van Edith Gerritsma. De foto op de achterzijde maakte Maria van Kempen. De foto van paddenstoelen hierboven is te vinden op Pixabay.

IVN Zuidwest Veluwezoom - herfst 2025 - jaargang 39

Van de voorzitter

Er zijn grote verschillen in de manier waarop IVN-afdelingen hun werk doen. Onze afdeling Zuidwest Veluwezoom is vooral actief met onderhoud van de natuur met vrijwilligers. Bijvoorbeeld wilgen knotten, beken en landgoederen onderhouden en reuzebalsemien en duizendknoop bestrijden. Onlangs las ik bij kennissen in de Achterhoek het jaarprogramma van hun IVN-afdeling. Zij onderhouden een natuurtuin en hebben bijna het hele jaar door tweewekelijks excursies met een breed palet aan onderwerpen: korstmossen, veranderingen in het landschap en bij agrariërs, plantenexcursies, kijken in het bos, vogelgeluiden, enzovoorts. Ook afdelingen Apeldoorn en Ede zijn actief op deze terreinen. Het lukt mij en ook de andere bestuursleden niet om voldoende excursies met kennisoverdracht te realiseren en te continueren. Uitzondering is onze vogelwerkgroep. Die lukt het om mensen warm te krijgen voor excursies en leerzame vogeltellingen. We doen ook wel mee met de gidsenopleidingen. Kennisoverdracht is belangrijk. Daarom doe ik bij deze een oproep. Heb je ideeën over hoe we kennisoverdracht kunnen realiseren, laat het dan weten. Als mensen niet weten dat er mooie en interessante planten staan in onze geweldige omgeving, zoeken ze naam en achtergrond van een plant niet op. Daardoor blijft hun verbintenis met de natuur zwak en zullen mensen niet veel moeite doen om ervoor te zorgen dat de natuur in stand blijft.

Het lijkt erop dat natuurbescherming en tegengaan van klimaatverandering helaas geen hoge prioriteit meer hebben in de verkiezingsprogramma's voor de aanstaande Tweede Kamerverkiezingen, ook al halen de gevolgen van de opwarming van de aarde nog bijna dagelijks het nieuws. Op 27 september is onze algemene ledenvergadering (ALV). Na een kort huishoudelijk gedeelte is er een excursie over het terrein van de golfclub in Heelsum. Dit terrein is zo ingericht en onderhouden dat recreëren en gezond wandelen met golfen goed samengaan met leefgebieden voor planten en kleine dieren. Meer informatie over de ALV staat elders in deze Zuidwester.

Ik wens jullie veel leesplezier met ons door de redactie goed verzorgde blad. Dat hebben wij als afdeling wel voor elkaar: een blad met wel kennisoverdracht voor leden.

Henny Tax

Inhoud

- 3 Van de voorzitter
- 4 Informatie ALV
- 5 Herfstlicht
- 6 Mijn natuurlijke historie
- 7 Grote, vriendelijke reuzin
- 8 Tuin van duizendeneen dieren
- 11 Heeft een raaf vrienden?
- 12 Wat vliegt er voor me uit?
- 13 Buren, braakballen en kerkuilen
- 14 Kort van stuk
- 15 Activiteitenprogramma

Colofon

Redactie:

Albert Bos, Mary de Jong, Maria van Kempen, Edith Gerritsma en Simone Saarloos

Drukker:

Editoo B.V. te Veenendaal

Redactieadres:

Simone Saarloos

Gelria 3

6871 EE Renkum

06 55 15 69 18

simonesaarloos@gmail.com

De uiterste inzenddatum van kopij voor het winternummer is 12 november 2025.

Herfstlicht

TEKST EN FOTO: SEP VAN DE VOORT

Het is een grauwe, nevelige ochtend halverwege de herfst. De wolken hangen laag en hier en daar lijken ze wel de grond te raken. Donkere, bijna zwarte vegen hangen tegen een loodgrijze lucht.

Toch wandel ik zonder jas, want het is plotseling weer even een zwoele dag. De zomer voelt nog niet ver weg, maar de bomen vertellen een heel ander verhaal. Het volle warme zomergroen van het bladerdek is langzaam overgegaan in de stervenskleuren van de herfst die op deze sombere dag weinig reden tot vreugde geven. Veel takken reiken al onwennig kaal en eenzaam naar de hemel. Mijn gemoed bereidt zich voor op de lange, donkere maanden die komen gaan. Niet bepaald mijn favoriete tijd van het jaar.

Maar dan, vrijwel ongemerkt, verandert er iets. Wat het is, daar kan ik niet goed mijn vinger op leggen. Het is alsof mijn ogen me bedriegen.

Wat net nog kaal, kil en koud was, begint langzaam op te lichten. De kale takken veranderen van nat, donker en grijs naar een glanzend zilveren, fijngeveven web en lijken haast lichtgevend te worden. De al bijna weggewaaide

bladeren verschieten van kleur alsof een schilder ze met de prachtigste tinten van zijn palet laat opvlammen.

Ik kijk naar de lucht. Die hangt nog even zwaar en grauw als zo even boven het land. Of nee, hier en daar zie ik toch wat stukjes blauw door het laaghangend grijs heen prikken. Terwijl de zon voor mijn ogen nog stevig verscholen is achter het wolkendek, vindt onze eigen ster een gaatje in de nevel om in de verte een klein tafereel met zijn stralen te betoveren.

In het loden grijs van deze herfstochtend verandert daar een stukje van het landschap in een prachtig stilleven, alsof onze zeventiende-eeuwse meester Ruysdael het vers op het doek heeft gezet. De net nog zo vaal getinte bladeren kleuren nu alles tussen warmrood en oranjegeel en zijn een genot om naar te kijken.

Ook dat is de herfst: zelfs op zo'n sombere, nevelige dag kan de zon van het ene op het andere moment met zijn gouden herfststralen natte grauwigheid laten oplichten in een stralende kleurrijke pracht. In de natuur is altijd wel iets moois en hoopvol te vinden, als je het maar wilt zien.

Bezoek van IVN aan Golfclub Heelsumse Veld

AUTEUR EN FOTO: ALBERT BOS

Op 27 september bezoeken we Golfclub Heelsumse Veld en houden we onze ALV in het clubhuis.

Van strijd naar samenwerking

Eind vorige eeuw waren er plannen voor een golfbaan bij de Telefoonweg, pal naast een Natura2000-gebied. Natuurorganisaties zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Vijf Dorpen in 't Groen en de Gelderse Milieufederatie maakten bezwaar. Uiteindelijk leidde dit tot een convenant: er mocht niet dieper dan 50 cm worden gegraven en de natuurlijke terreinvormen moesten leidend zijn.

Dankzij deze afspraken kreeg de baan een opvallend natuurlijke uitstraling. Als je op de Topotijdreis kaart van 1930 kijkt, zie je dat het gebied heide was. Daarna is het terrein van zeer schrale grond 'ontgonnen' tot akkerland. Het gebied ligt op de grote spoelzandvlakte, de sandr, met enkele droogdalen. Bij het ontwerp heeft men deze droogdalen meer zichtbaar gemaakt. De bemeste bovenlaag werd terzijde geschoven, zodat de arme zandgrond aan de oppervlakte kwam. IVN kreeg regelmatig uitnodigingen om de ontwikkelingen te volgen. We kregen te horen dat er heide transplantatie had plaatsgevonden. Heideplagsel, inclusief heideplanten, werd van terreinen van Natuurmonumenten aangevoerd. Bij boomkwekers werden scheve dennen gekocht om als vliegden aangeplant te worden.

Rijke biodiversiteit

Leden van KNNV en IVN hebben de flora en de fauna op de golfbaan geïnventariseerd. De golfbaan is inmiddels een hotspot voor natuur:

- 333 plantensoorten en 57 broedvogels
- Zoogdieren als das, vos, ree, egel, boomkruiser en zelfs de wolf
- Reptielen als zandhagedis, levendbarende hagedis en ringslang.
- 80 soorten paddenstoelen

De zandhagedis is zelfs het beeldmerk van de club.

Samen leren

Tijdens een van onze veldbezoeken werd naar onze mening over het zand in de bunkers gevraagd. Dit zand bevat veel grind. We gaven aan dat dit komt omdat het zand afkomstig is van een spoelzandvlakte dat veel grind bevat. In een van de natuurgidsencursussen brachten we een bezoek aan de baan. Vooroordelen konden toen 'groen' bijgesteld worden. Bij ons laatste bezoek konden we de tip geven om een prunustrekker te gebruiken. De club probeert namelijk het open landschap te behouden door het verwijderen van jonge eiken.

Algemene ledenvergadering

De ALV vindt plaats **vanaf 10.00 uur** in de Brasserie van de Golfclub Heelsum, Ginkelseweg 14, 6866 DZ Heelsum.

9.30 uur: Inloop voor een kopje koffie en een praatje

10.00 uur: Algemene ledenvergadering. Voor de agenda zie hieronder.

10.45 uur: Toelichting bij de natuurwaarden van de inrichting en beheer van de golfbaan. Bij de inrichting is ervoor gekozen aan te sluiten bij het oorspronkelijke heidelandschap en zo tussen de golfvelden door ruimte te creëren voor planten en dieren die er thuis horen. Het lijkt erop dat deze keuze en het beheer een positief effect hebben voor veel soorten.

11.00 uur: Wandeling over het golfterrein met toelichting over de natuurwaarden.

12.00 uur: Na afloop van de wandeling is er in de gezellige brasserie gelegenheid om voor eigen rekening nog na te praten met koffie/ drankje of te genieten van een lunch.

Mijn natuurlijke historie

AUTEUR: MARIA VAN KEMPEN. FOTO'S: ROB WÜSTER

Het thema van de landelijke maand van de geschiedenis is dit jaar 'natuurlijk'. Daardoor dacht ik aan mijn eigen ervaring met de natuur. Ik ben opgegroeid op een boerderij aan de bosrand. Daar was natuur altijd aanwezig. Planten en dieren waren als vanzelfsprekend bij ons in de buurt. Ik herinner me dat ik thuis werd uitgelachen, omdat ik als vijfjarige zei dat ik een 'dierdas' gezien had. Geen sjaal, bedoelde ik maar te zeggen. Hij liep in de schemering door onze moestuin.

Als ik in de zomer van school naar huis fietste, vloog er af en toe dichtbij een patrijs op uit een graanakker. Ik schrok ervan. Die akkers met vooral tarwe of rogge en soms ook haver of gerst hadden hoeken van ongeveer 5 bij 5 meter (schat ik nu) die niet vol stonden met graan. Het lukte toen nog niet om akkers helemaal tot de rand perfect te bewerken. Op zo'n hoek bloeiden klapprozen en korenbloemen en verder kamille (valse, echte of reukloze?) en veel schijfkamille. Verder melganzenvoet en gele ganzenbloem, die wij goudsbloem noemden en nog meer soorten. Allemaal 'onkruiden' van de graanakker die op die hoeken meer ruimte innamen dan het graan. Die rommelhoekjes op de akker en de patrijzen zijn voor mijn gevoel tegelijk verdwenen. Ik geloof dat ik pas vijftig jaar later in Nederland weer een koppel patrijzen heb zien lopen. Het oude rommelhoekje proberen we tegenwoordig opnieuw te maken door bloemrijke akkerranden in te zaaien.

Vroeger kreeg de auto op zaterdag een wasbeurt. Wat zag de voorkant er 's zomers vies uit: vol met dode 'vliegjes',

Buizerd, op dit moment verreweg de meest algemene en meest opvallende roofvogel van Nederland

Patrijzen

opgedroogd en vastgeplakt, bah! En lastig schoon te krijgen. Tegenwoordig heb ik daar geen 'last' van, hoe ver ik ook rijd. Zo veel insecten vliegen er niet meer om tegen aan te rijden.

Op de rand van ons bos lagen bundels samengebonden hakhout onder andere om de kachel aan te maken. Dicht daarbij groeide in mijn herinnering sleutelbloem. Als ik het navraag aan mijn familie weet niemand het. Toch blijf ik ervan overtuigd. En ik weet ook dat ze daar niet meer staan, net zo min als het hakhout.

Dichtbij huis bloeide ieder jaar rood guichelheil. Een prachtig miniplantje. Ik zie het bijna nooit meer en toch dook het vorig jaar op in mijn nieuw aangelegde tuin. Dit jaar is het weer weg. Jammer. Het zou toch vrij algemeen moeten voorkomen.

In het bos niet ver van huis, zat hoog in een dennenboom jarenlang een enorm nest, wel een halve tafel groot, werd gezegd. Een bezienswaardigheid. Er broedde een buizerd en dat was toen bijzonder. Dat blijkt te kloppen. Er waren veel minder buizerds in Nederland dan nu. Hun aantal is nu groter, omdat boeren minder pesticiden gebruiken en omdat er in bossen meer oude bomen staan.

In de zeventiger jaren, inmiddels had ik wat meer kennis van de natuur, mochten we op een speciale excursie naar het Naardermeer om broedende aalscholvers te zien. Daar hoef je nu niet meer ver voor te gaan. Bij bijna elk open water kun je de vogels zien. Ze hebben zich sterk uitgebreid.

Wat levert deze kleine, subjectieve vergelijking tussen vroeger en nu op? Onze omgeving verandert net als de natuur. Met een aantal soorten gaat het slechter en met enkele soorten beter. Gelukkig is het oordeel van deskundigen vaak positief: natuurherstel kan snel gaan als we er maar ruimte voor maken.

Grote, vriendelijke reuzin

AUTEUR: MARY DE JONG. FOTO RECHTS: JELLE DEVALEZ VIA WAARNEMING.BE

Even had ik de neiging mijn gasten te waarschuwen. Maar ik zag het scenario al voor me: Eén grote chaos tijdens het afscheidstuiffeestje van mijn werk. Iemand op haar hurken, trillend als een rietje, in een hoekje bij de schuur. Een woest meppende, stoere collega die zich als een witte ridder opwerpt om, met gespannen kaken en rood hoofd, de 'draak' te verslaan. De rest kijkt veilig vanachter de ramen met grote angstogen wie wanneer aangevallen zal worden. Ik besluit af te wachten ... Maar na de eerste complimenten over de geweldige druivenovervloed boven mijn terras, zie ik haar blik het beestje boven haar hoofd volgen. Het beestje is niet te missen: best een joekel en luid zoemend. Ze fluistert waarschuwend in mijn oor: "Je hebt hoornaars! Aziatische!"

Het eerste stukje klopt, het tweede niet. Eerlijk gezegd moesten wij ook even slikken toen we deze reuzen voor het eerst zagen. Zou het dan ...? De kranten staan er vol mee. Ze schijnen kei-agressief te zijn. Niet dus. De hoornaars die wij inmiddels bewonderen tijdens een buitenontbijtje in de tuin, zijn Europese hoornaars. Gewoon inheems en in Nederland vooral voorkomend op onze zandgronden. Te herkennen aan hun rode kop, poten en borst en geelzwart gestreepte achterlijf, net als een gewone wesp. Eigenlijk een beetje als de huidige oververhitte Vitesse-fan. (De Aziatische is kleiner en donkerder.)

Deze vriendelijke reuzin met haar 4 cm blijft rond de druiven boven ons hoofd hangen. Geen moment duikt zij naar de zoetigheden op onze tafel of naar ons. Alleen als je in de buurt van het nest komt, zo'n 5 meter, dan worden hoornaars alert. Net als onze wijkagenten bij een opstootje, waarschuwen de dames eerst vriendelijk. "Het is leuk geweest. Nu wegwezen". Als je dan niet luistert, gaan ze duwen. Ze botsen vliegend tegen je aan. De laatste stap is 'Wie niet horen wil, moet voelen' en pijnlijk steken. Een paar stappen achteruit is dus alles wat nodig is, om dit te voorkomen.

De hoornaarwerkster is, net als de vrouwen van veel andere diersoorten, een onverschrokken jaagster en fanatieke verzorgster. Dag én ook nacht is zij op pad om op andere insecten te jagen. Zelfs veel grotere libellen. Eenmaal een te pakken ontdoet ze deze, hangend aan één poot, vakkundig van de kop, vleugels en poten. Het lijf vermaalt ze met haar kaken en brengt ze als pulpje naar de larven in het nest. Eenmaal gegeten scheiden de jonkies een zoet stofje af, dat weer heerlijk is voor deze verzorgster. Zij eet zelf geen insecten, alleen zoet zoals vruchten.

Waar zijn de mannen oftewel darren dan? Nou, die hoeven maar aan twee dingen te denken: eten en paren met de koningin. Eenmaal in die behoefte voorzien, gaan ze dood. Beetje simpele zielen; zelfs voor hun geboorte is een onbevruucht eitje voldoende.

Dat nest heeft trouwens nog een interessante rol in onze papiergeschiedenis. De hoornaar behoort tot de papierwespen. Nadat de koningin een eerste nest heeft gemaakt voor een nieuwe aanwinst aan werksters, bouwen deze nakomelingen het grote nest. Met hun kaken schrapen zij vezels van boomstammen en kauwen deze fijn. Met deze cellulose bouwen zij dun laagje voor laagje als papier-maché een groot papieren nest. Dit inspireerde natuurkundige René Antoine Ferchault de Réaumur tot de vraag: "Waarom gedoe met papier maken van lompen als het gemakkelijker en goedkoper kan van hout?" Dit betekende het einde van een tijdperk voor de traditionele werkwijze van onze papiermolens. Maar wie weet, misschien een hernieuwde oplossing voor alle weggegooide niemen-dalletjes uit de kledingindustrie?

Bronnen

www.wespenstichting.nl/Europesehoornaar
www.natuurmonumenten.nl/dieren/insecten/hoornaar
www.waarneming.be

Tuin van duizendeneen dieren

AUTEUR: EDITH GERRITSMÁ.

FOTO TUIN: EDITH GERRITSMÁ. FOTO'S DIEREN: HANS HARTVELT

Meer dan 1000 diersoorten determineren in je eigen tuin! Dat is Hans Hartvelt uit Doorwerth gelukt! In 2018 is hij met dit karwei begonnen in zijn achtertuin aan de Spechtlaan in Doorwerth, vlakbij het bos en grenzend aan de Duno sportvelden. Van kevers tot vliegen, van libellen tot vlinders, van bijen en mieren tot vleermuizen. Hans heeft ze allemaal waargenomen, gedetermineerd én gefotografeerd.

Voor de trouwe leden van het IVN is hij wellicht een oude bekende. Hans Hartvelt is jarenlang lid én voorzitter geweest van IVN Ede. Ook heeft hij deelgenomen aan allerlei werkgroepen en cursussen gevolgd en gegeven op natuurgebied. Maar in dit artikel bespreken we alleen zijn bevindingen uit zijn eigen tuin. Na zijn pensionering in 2016 is Hans samen met zijn vrouw Yolanda verhuisd van Bennekom naar Doorwerth. Eindelijk kwam er meer tijd vrij voor zijn hobby's: natuuronderzoek en natuurfotografie.

Nadat hun achtertuin opnieuw was aangelegd op een manier dat het een eldorado voor allerlei soorten dieren zou moeten zijn met veel inheemse planten, startte hij zijn inventarisatie van dieren. Sindsdien loopt Hans dagelijks één of meer rondjes door zijn tuin en scant elke vierkante centimeter. Ook fotografeert hij de gevonden dieren met zijn smartphone, waarmee ook uitstekende macro-opnamen van insecten zijn te maken.

Voor de determinatie gebruikte hij in het begin allerlei veldgidsjes, later met behulp van de app ObsIdentify. Daarnaast meldt hij zijn bevindingen op waarneming.nl. Op dit webplatform zijn vele beroeps- en hobbydeskundigen actief die als officiële validator de ingezonden waarnemingen kunnen beoordelen. Ook maakt men gebruik van fotoherkenningssoftware. Hans: "Soms krijg ik direct antwoord, soms duurt het even. Het ligt er ook aan tot welke diersoort je vinding behoort. Zo krijg je snel antwoord als het om een lieveheersbeestje of een wants gaat, die experts zijn snel. Soms duurt het langer, omdat je foto niet helemaal scherp is of omdat het onvoldoende details laat zien om te bepalen tot welke soort het behoort, bijvoorbeeld of het wel of geen haren heeft bij de ogen. Ik heb geen supersonische camera. Ik fotografeer alles uit de hand met mijn mobiel (Samsung A52), die heb ik altijd in mijn zak, dus paraat. Wel pas ik de instellingen iets aan: ik selecteer Pro, zet focus op 0,2 en een vergroting van 2,5. De resolutie is prima en ik kan nog goed inzoomen. Soms maak ik maar 1 foto, soms wel 60. Ik zet ze over op mijn computer, bewerk de mooiste foto die ik dan op waarneming.nl plaats en opneem in mijn archief. De andere beelden verwijder ik. Zo houd ik per jaar een bestand bij.

Sommige waarnemingen kunnen niet gevalideerd worden, omdat ik dus geen detailfoto's heb. Dit geldt bijvoorbeeld veel bij spinnen die vaak alleen te determineren zijn op basis van hun genitaliën. Zo detaillistisch kan ik niet fotograferen, dus dan blijft het bij een groepsnaam."

Zoals eerder gezegd, Hans doet elke dag zijn rondje in de tuin. Daar kan hij zo anderhalf uur mee zoet zijn. Bijna elk blaadje wordt gescand. Zeker bij groen op groen zie je snel iets over het hoofd, zoals het 4 mm grote, groene komkommerspinnetje op een groen blaadje.

Voor hij naar bed gaat, tuurt hij nog even bij de lampen bij zijn voor- en achterdeur. Zelfs gisteren vond hij daar nog een nieuwe soort: bruine grijsbandsanner. Zijn vrouw Yolanda: "Je begrijpt, die spinnenwebben buiten mag ik niet weghalen, ook de buitenlampen mag ik niet schoonmaken. Je weet nooit wat daar zit."

Mijlpaal: 1000ste soort

Hans houdt alles keurig bij in een Excel-bestand, en dat doet hij dus al jaren! De top vijf van waargenomen soorten zijn: 257 vlinders, 209 vliegen en muggen, 135 kevers, 101 bijen, hommels, wespen en mieren, 91 wantsen, cica-

den en plantenluizen.

De meest gevonden diersoort in zijn tuin zijn insecten: maar liefst 85 procent. Dat is niet zo vreemd, want wereldwijd is dat de meest soortenrijke diergroep. Naast vogels en vleermuizen zijn insecten de enige dieren die kunnen vliegen. Toch zijn er ook insecten die dat niet kunnen. Bijvoorbeeld omdat ze helemaal geen vleugels hebben of omdat de vleugels onvoldoende zijn ontwikkeld om mee te kunnen vliegen.

Hans: "Oorwormen lijken op het eerste gezicht vleugelloze insecten, omdat zichtbare vleugels ontbreken. Ze hebben echter in principe twee paar vleugels. Bij sommige soorten zijn de vleugels sterk gedegenereerd of zelfs geheel afwezig en ook combinaties komen voor. De bosoorworm bijvoorbeeld heeft geen voorvleugels meer en de achtervleugels zijn gedegenereerd tot kleine schubjes. Ongeveer 40 procent van de oorwormen heeft het vermogen tot vliegen verloren, doordat de vleugels zijn verkleind, de overige 60 procent heeft weliswaar vleugels, maar ze kunnen niet allemaal vliegen. Als ze al vliegen, gebeurt dit altijd 's nachts waardoor een oorworm door de mens maar zelden vliegend wordt waargenomen."

Boktorren is de favoriete keverfamilie van Hans. "Ze hebben een rank, fraai getekend lijfje. In tegenstelling tot andere langwerpige kevers als kniptorren en soldaatjes hebben ze extreem lange voelsprieten. Eén van de mooiste vind ik de geringelde smalboktor en de nevelvlekboktor."

Natuurlijk ontbreken de vliegen en muggen niet in de collectie van Hans. De bekendste muggen zijn de steekmuggen. De vrouwtjes zuigen bloed voor de ontwikkeling van de eitjes, bij voorkeur bij mensen. Mannetjes steken niet. Ze komen pas 's avonds tevoorschijn, overdag rusten ze aan de onderkant van bladeren in struikgewas of in donkere hoekjes van gebouwen.

Eéndagsvliegen hebben gedegenereerde monddelen en kunnen niet eten. Ze leven slechts enkele uren tot enkele dagen, afhankelijk van de soort. Vandaar de naam. Het volwassen stadium wordt uitsluitend gebruikt om tot paring te komen.

Kameelhalsvliegen hebben een speciale betekenis voor Hans. Ze danken hun naam aan de lange 'nek' en zijn hier altijd makkelijk aan te herkennen. Maar het onderscheid tussen de soorten is dermate lastig, dat hij de determinatie altijd maar aan een deskundige overlaat. Hans: "In Nederland komen zes soorten kameelhalsvliegen voor. Elk jaar tref ik wel de ongevorkte geelvlekkameel aan."

7 april 2024 (6 jaar na de start) was een bijzondere dag voor Hans: toen kon hij de 1000ste soort noteren, door een deskundige gevalideerd. Een ware mijlpaal: een hangaderkameel.

Ook snavelinsecten ziet Hans geregeld in zijn tuin. "Ze hebben niet echt een snavel, maar wel een steek-/zuignuit waarmee ze plantensappen uit planten zuigen of prooidieren leegzuigen. Ze zijn onderverdeeld in wantsen, cicaden en plantenluizen. In Nederland komen maar liefst 681 soorten wantsen voor, verdeeld over 38 families. En mijn tuin doet goed mee, want daar heb ik 71 soorten gevonden uit 16 families."

Ook zijn grote insecten als libellen en juffers te bewonderen in zijn tuin. Ze kenmerken zich door brede vleugels waarmee ze behendig kunnen vliegen, een lang en dun achterlijf, een beweeglijke kop met grote ogen en bonte kleuren. Hans: "Het belangrijkste verschil tussen libellen en juffers is dat de libellen in rust de vleugels uitgespreid houden, terwijl de juffers in rust de vleugels over het achterlijf vouwen. Met name waterjuffers zijn veelvuldig in mijn tuin te vinden. Ze paren, leggen eitjes in de vijver

Gewone oorworm-vrouw

Bosoorworm-man

Gewone tweevleugel-vrouw subadult

Geringelde smalboktor

(minimaal 200 per eiafzetting) en de larven leven enkele jaren als larve voordat ze uitsluipen en de larvehuid openbreken. De twee meest voorkomende soorten zijn de rode vuurjuffer, die vanaf begin april verschijnt, en de blauwe azuurwaterjuffer die vanaf half mei verschijnt.”

Hans kan nog uren doorgaan met vertellen, over wespen, vlinders, amfibieën, etc. Natuurlijk is hij trots op zijn bevindingen, sommige zijn gewoon, andere bijzonder. Ik vraag hem welke dieren hem het meest hebben verbaasd? “Nou, de eendagsvliegen. Het zijn monsterachtige beesten en ze hebben een hele aparte manier van zitten: heel gekromd. Het vrouwtje heeft bolle ogen en het mannetje meer ‘tonnetjes’. In Nederland komen 70 soorten eendagsvliegen voor, maar ik tref elk jaar maar één soort aan: gewone tweevleugel. Ze hebben een karakteristieke rusthouding, waardoor ze voor mij één van de fraaiste insecten zijn die ik ken.”

Hans heeft ook zo zijn voorkeuren. De vleermuis is zo’n soort. “Het zijn de enige vliegende zoogdieren en het zijn mysterieuze dieren waar we nog niet zo veel van weten. Over mijn tuin loopt een vliegroute van de gewone dwergvleermuis. Het is me gelukt om de hele vliegroute vanaf hun verblijfplaatsen tot het eerste foerageergebied in kaart te brengen met behulp van een batdetector. Een hele speurtocht was dat.” Natuurlijk heeft hij ook soorten waar hij niet warm of koud van wordt. Hans: “Echte vliegen. De naam is al absurd alsof alle andere vliegen niet echt zijn. Het zijn lompe, grauwe beesten.”

Nog ieder jaar vindt Hans nieuwe soorten, dus voorlopig gaat hij nog wel even door. En veel onderhoud vraagt de tuin gelukkig niet. “Ik laat veel gewoon gebeuren, snoei af en toe iets weg als het gaat woekeren zoals brandnetels en

springzaad. De eikenbomen achterin trekken veel dieren naar de tuin en ook de ruige kruiden zorgen voor veel biodiversiteit.”

Wanneer Hans een topdag heeft? “Op een warme zomerse dag in juni of juli. Soms scoor ik dan wel 25 soorten!” In de winter zijn er minder diersoorten te vinden. Maar vervelen zal Hans zich niet. “Dan ga ik gewoon op zolder een vlucht maken naar een van de steden in Europa. Dan zit ik zo twee uur comfortabel in mijn eigen cockpit van een Boeing 737 op ware grootte.”

Nevelvlekboktor

Hangaderkameel

Ongevorkte geelvlekkameel

Komkommerspin(soort)-vrouw bovenzijde

Heeft een raaf vrienden?

AUTEUR: MARIA VAN KEMPEN.

FOTO ONDER: PIXABAY. FOTO BOVEN: ROB WÜSTER

Op de Veluwe zijn regelmatig raven te zien. Hoe weet ik dat het geen kraaien zijn? Een raaf is groter en de stevige snavel heeft bovenaan veren. Op afstand is dat moeilijk te zien. De roep is ook anders, rauwer, maar beide soorten hebben de 'aa' in de roep, waarmee ik normaliter een kraai van een roek ('oe') probeer te onderscheiden. Niet gemakkelijk dus, dat onderscheid.

In het begin van de twintigste eeuw broedden er geen raven meer in Nederland. Ze waren uitgeroeid, omdat ze zouden concurreren met jagers, schadelijk waren voor de boeren, ongeluk zouden brengen en een raaf boven het huis van een zieke de dood aankondigde. Bijgeloof alom. Rond 1980 zijn in Nederland weer raven uitgezet. Nu broeden er rond 250 paren en een onevenredig groot deel daarvan broedt op de Veluwe. De afwisseling van oud bos en heide is een passend leefgebied voor hen.

Nestbouw

Een raaf kiest een partner voor het leven. Verder lijkt hij een trage beslisser: hij vliegt soms al één of twee jaar boven een toekomstig broedgebied. Hij broedt hoog in een naaldboom in oude bossen en soms ook in hoogspanningsmasten. Dat laatste vind ik verbazingwekkend. Als je eerst anderhalf jaar kritisch rondkijkt, waarom dan zo'n kil bouwwerk gekozen?

De nesten van raven vallen vaker uit de boom dan die van andere kraaiachtigen en roofvogels. Jammer te weten dat het mannetje vooral materiaal verzamelt en het vrouwtje de echte bouw doet. (Hoewel, als er geen goed materiaal wordt aangeleverd ...)

Broeden en voeden

Als het besluit dan toch is gevallen (en het nest niet!), legt het vrouwtje twee tot zes eieren. Die komen na ruim 20 dagen uit. Het vrouwtje broedt en blijft op het nest tot de jongen 18 dagen zijn. Het mannetje zorgt in die periode

voor voedsel. Daarna gaan beide op pad om eten te halen voor de jongen, die in het totaal ongeveer zes weken op het nest blijven. Raven hebben een voorkeur voor eiwitrijk, dierlijk voedsel, vooral van kadavers. Ze vliegen tot ongeveer 30 km om eten te bemachtigen.

Op de Veluwe zijn recent bij zes jonge raven uit zes verschillende nesten gps-trackers geplaatst. Daarvan is nu al bekend dat sommige van die jonge raven kilometers vliegen op zoek naar restaurants en vuilnisbelten voor een hapje eten. Andere blijven in de buurt van het nest tot de ouders eten brengen. Dat verschil tussen die jonge ondernemers en de afwachters, komt bij meer soorten voor!

Maatje met de wolf?

Uit onderzoek is bekend dat raven en wolven samenwerken om voedsel te vinden. Natuurlijk willen de volgers van de jonge raven graag weten of dat in Nederland ook gaat gebeuren. In het buitenland zijn daarover sterke verhalen. De raven volgen de wolven, omdat ze weten dat een jagende wolf kadavers achterlaat. Dat lijkt niet vreemd. Maar de raven zouden wolven wijzen op een verzwakte, dus gemakkelijk te vangen prooi, door geluid te maken en letterlijk met de vleugels te wijzen!

Een wolf eet wat op van de vangst en laat de rest achter. En deze waarneming is ook verrassend: de wolf jaagt andere dieren die op de vangst afkomen weg, maar een raaf niet. Zou de wolf weten dat hij de raaf te vriend moet houden voor hulpje bij de jacht?

Wat vliegt er voor mij uit?

AUTEUR EN FOTO'S: JEANNET SCHEFFER

Mogelijk heb je op een zandpad in de zon wel eens een beestje steeds heel snel voor je uit zien vliegen en een paar meter verderop zien landen. Een paar passen verder gebeurt weer precies hetzelfde. Je bereikt het beestje maar niet. Het gaat ook zo snel dat je niet kan zien wat het in vredesnaam is. Het zou dan heel goed om een zandloopkever kunnen gaan. Naast snel vliegen kunnen ze ook heel hard rennen. Met 2,5 meter per seconde zijn ze dan ook één van de snelste insecten.

Het is bepaald geen lieverdje deze kever, het is een echte rover. Met zijn enorme kaken vangt hij insecten op de grond, zoals mieren en andere kleine insecten. In mei veelal wordt er druk gepaard. Het vrouwtje legt de eieren diep in het zand. De wormachtige larven overwinteren onder de grond. Ze lijken dan totaal niet op hun eindversie. Pas na een jaar en wat vervellingen komen ze na een popfase als prachtige kever weer uit de grond. De hele cyclus begint dan opnieuw.

In Nederland zijn er 6 soorten zandloopkevers bekend. De belangrijkste die je kan vinden in ons gebied op zanderige landjes, zijn de basterdzandloopkever en de groene zandloopkever. Beiden prachtige metallic kevers met veel kleurenpracht en mooie patronen op hun schild. Ze hebben ook de nodige haren op hun poten en onderkant van de kop. Die zijn bedoeld als tastzin, maar ook als isolatie.

Bronnen

Natuurmonumenten, Het Reestdal.nl en Nederlands soortenregister

Basterdzandloopkever

Groene zandloopkever

Balsemien

De kleine balsemienfamilie met in onze contreien één geslacht, springzaad, bestaat uit kruiden met een heel speciaal systeem om de zaden te verspreiden. Als een rijpe doosvrucht wordt aangeraakt worden de zaden door een elastisch mechanisme weggeschoten. Zo kan de soort zich steeds verder verspreiden, wat we maar al te goed zien van de **reuzenbalsemien** die zich steeds verder uitbreidt en daarmee inheemse soorten van oevers verdringt (Flora van Nederland). Omdat we dat willen voorkomen, zijn vrijwilligers van de werkgroep Jufferswaard flink bezig geweest een deel van de Jufferswaard vrij te maken van die reuzenbalsemien. En of dit gelukt is? Dat zien we volgend jaar.

Buren, braakballen en kerkuilen

AUTEUR: ALBERT BOS. FOTO'S: FRANS VAN KORLAAR

Op onze kraam, waarmee wij op natuurmarkten staan, ligt altijd een publiekstrekker: braakballen pluizen. Weer of geen weer, kinderen duiken er gretig in. Met loep en pincet speuren ze naar schedels, kaken en botjes – stille getuigen van een muizenleven dat in een kerkuilenmaag eindigde.

Aanvankelijk bestelden we de ballen online. Tot we op een van de markten in het Renkums beekdal kennismaakten met Frans van Korlaar van de Stichting Biotoopverbetering Zuid-Veluwe en lid van de kerkuilenwerkgroep. Sindsdien voorziet hij ons van verse exemplaren braakballen.

Zijn stichting zaait akkerranden in voor meer biodiversiteit – een paradijs voor muizen en daarmee een feestmaal voor kerkuilen. In de buurt van de akkerranden hangt de werkgroep inmiddels dertig nestkasten op, in schuren, bij het klooster en bij Avolare. Regelmatig worden de kasten gecontroleerd op 'bewoning'. En die kasten leveren veel meer op dan gezinsuitbreiding voor uilen: onder elke kast stapelen de braakballen zich op.

De kerkuil is een genadeloze muizenvanger. Zijn hele lijf is erop afgestemd. Tijdens de jacht vliegt hij met langzame slagen laag over graslanden, akkers en ruigtes. Een vrijwel geruisloze vlucht, met dank aan de franjes aan zijn buitenste slagpennen. Die breken de geluidsgolven langs de vleugels bij neerwaartse bewegingen. Wat nog aan geluid resteert, wordt geabsorbeerd door donsveertjes op zijn lichaam. Het is vooral nachtwerk (website van Natuurmonumenten).

Een kerkuil eet muizen met huid en haar. Het verteerbare verdwijnt in de kliermaag, de rest wordt in de spiermaag samengeperst tot een braakbal. Uitgeperst, uitgespuugd – en door ons weer uitgelopen. Als je die braakbal uitpluist, kun je precies zien wat de kerkuil heeft gegeten. De natuurkringloop sluit zich: vliegen en maden nemen de resten over.

Hoeveel muizen dat zijn? Een volwassen kerkuil eet in de zomer 4 tot 8 muizen per nacht, in de winter tot wel 20. Jaar in, jaar uit. Geen wonder dat boeren graag nestkasten ophangen: één uilenpaar houdt honderden muizenpopulaties in toom.

“De kerkuil jaagt in stilte. Zijn vleugels breken het geluid, donsveren dempen de rest. Een genadeloze muizenvanger, ongezien in de nacht.” – Natuurmonumenten

Meer weten? Kijk op:

- Handleiding Kerkuil: <https://tinyurl.com/mpum4wad>
- Bij12 Kennisdocument Kerkuil: www.bij12.nl/kennis-documenten/kennisdocument-kerkuil/
- Stichting Biotoopverbetering: www.stichtingbiotoopverbetering.nl/kerkuilen/
- Natuurmonumenten: <https://www.natuurmonumenten.nl/dieren/vogels/kerkuil>

Hoe herken je een kerkuil?

Grote kop met wit, hartvormig gezichtsmasker
Grote zwarte ogen
Gedrongen lichaam (circa 32-40 cm)
Geelwitte, crèmekleurige onderkant met stipjes
Roestbruine, grijzige bovenkant met stipjes
Lange vleugels
Lange, bevederde poten
Korte, hoekige staart
(zie website Natuurmonumenten)

Kort van stuk

Op het internet vind je heel veel informatie over van alles wat met de natuur uit je omgeving te maken heeft. Albert Bos struint voor elke editie van de Zuidwester het internet af op wederwaardigheden die voor u als lezers van de Zuidwester mogelijk interessant zijn.

Nationale Natuurwerkdag

Op **1 november 2025** is de Nationale Natuurwerkdag. We nodigen iedereen uit om ons te helpen op die Nationale Natuurwerkdag, ook als je geen ervaring hebt met klussen in de natuur. Pak deze unieke kans om kennis te maken met het werken in de frisse buitenlucht, ontmoet nieuwe mensen en draag bij aan een groener Nederland!

Ook in ons gebied doen we mee met de nationale natuurwerkdag. Op die dag gaan we wilgen knotten in de Rosandepolder. Verzamelen op de Benedendorpsweg tegenover garage Klaassen te Oosterbeek. Er wordt gewerkt van 9.30 - 12.30 uur.

Iedereen is welkom om mee te helpen, speciale vaardigheden zijn niet nodig. Minimumleeftijd 14 jaar, jonger in overleg en onder begeleiding. Gereedschap, werkhandschoenen, koffie en thee worden verzorgd. Er is een aanvullende WA- en ongevallenverzekering.

Meld je aan via: <https://www.natuurwerkdag.nl/>

Basiskwaliteit Natuur

De bebouwde omgeving - met al onze steden en dorpen - vormt een belangrijk leefgebied voor veel algemene planten- en diersoorten. Helaas staat dit leefgebied steeds meer onder druk door habitatverlies, verdichting, verslechtering van bodem- en waterkwaliteit en toenemende verstoringen zoals licht- en geluidsoverlast. Daardoor nemen ook algemene soorten in aantal af. Deze ontwikkelingen hebben niet alleen gevolgen voor de biodiversiteit, maar tasten ook de leefbaarheid, gezondheid en klimaatbestendigheid van onze woonomgeving aan.

Het rapport Basiskwaliteit Natuur (BKN) richt zich op de condities die nodig zijn voor een leefgebied waar algemene planten- en diersoorten algemeen blijven. Hiermee draagt BKN bij aan het behoud en herstel van biodiversiteit buiten natuurgebieden. Dit heeft ook voordelen voor diverse ecosystemendiensten zoals verkoeling, waterberging en recreatieve waarde. Daarmee draagt BKN bij aan het welzijn van inwoners en de veerkracht van stedelijke ecosystemen (www.samenvoorbiodiversiteit.nl/toolbox/-basiskwaliteit-natuur/rapport-basiskwaliteit-natuur-bebouwde-omgeving.pdf).

Activiteitenprogramma

Informatie

Vogelwerkgroep: Els Roode, tel. 0317 – 31 82 12, els.frank@planet.nl.

Werkgroep Beken en sprengen: Ruud Schaafsma, tel. 0317 – 31 51 17, ruud.schaafsma@gmail.com of Gerrit Brouwer, tel. 0317 – 35 15 45, gerrit.brouwer@gmail.com.

Werkgroep Beken en sprengen Heelsumse beek: Wiebe Selders, tel. 026 – 334 18 25, wiebe.selders@hetnet.nl.

Werkgroep Landschapsonderhoud: Albert Smit, 06 – 53 65 89 50, smit.albert52@gmail.com of Thijs van der Vel-den, 06 – 23 11 80 23, mjmvandervelden@kpnplanet.nl.

Werkgroep Jufferswaard: Hermien Mijnen, 06 – 10 64 85 80, hermien.mijnen@outlook.com.

SEPTEMBER

19 september 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard. Om 9.30 uur verzamelen bij de Veerstoep, Renkum.

20 september 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Wilgen knotten langs de Leigraaf bij het Kerkpad en de Veerweg. Verzamen: bij Veerweg 5 te Oosterbeek.

27 september 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. World Clean Up Day: uiterwaardenschoonmaak en opruimen Utrechtseweg met enkele leden van de werkgroep en zwerfafvalruimers uit de hele gemeente Renkum.

27 september 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen. Verzamen: Mussennest, 9.00 – 12.30 uur.

OKTOBER

3 oktober 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

4 oktober 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Knotten in de Jufferswaard te Heelsum. Verzamen: toegang de Noordberg bij tunnel Fonteinallée / Rijksweg N225.

11 oktober 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

17 oktober 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

18 oktober 2025: vogelwerkgroep. Trekvogels Ketelbrug, Dronten.

18 oktober 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Wilgen knotten in het Heelsums beekdal langs het viaduct van de A50. Verzamen: Koninginnelaan onder het viaduct.

25 oktober 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

31 oktober 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

NOVEMBER

1 november 2025: werkgroep Landschapsonderhoud. Landelijke natuurwerkdag in de Rosandepolder. Verzamen: Benedendorpsweg tegenover garage Klaassen te Oosterbeek.

8 november 2025: werkgroep Landschapsonderhoud. Landelijke natuurwerkdag: wilgen knotten in de Rosandepolder. Als hierboven, maar nu met scoutinggroepen uit

de regio.

8 november 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

8 november 2025: vogelwerkgroep. Wandeling Jufferswaard, Renkum.

14 november 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

15 november 2025: werkgroep Landschapsonderhoud. Onderhoud op de Hemelse berg / Pietersberg. Verzamen: parkeerplaats hoek Sandersweg / Pietersbergseweg te Oosterbeek.

22 november 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

28 november 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

29 november 2025: werkgroep Landschapsonderhoud. Landelijke natuurwerkdag in de Rosandepolder. Verzamen: Benedendorpsweg tegenover garage Klaassen te Oosterbeek.

DECEMBER

6 december 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

12 december 2025: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

13 december 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Knotten in de het Heelsums beekdal bij 'het kerkje op de heuvel' (+ eventueel viaduct A50). Verzamen: Hoek Koninginnelaan / Kerkweg bij de speelplaats te Heelsum.

14 december 2025: vogelwerkgroep. Wandeling wintergasten in de Kwade Hoek, Goeree, Zuid Holland.

20 december 2025: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

27 december 2025: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Heide schonen Z-W én N-O langs het spoor Utrecht – Arnhem k. Verzamen: hoek Parallelweg / Telefoonweg te Wolfheze (met oliebollen).

JANUARI

2 januari 2026: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

3 januari 2026: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

10 januari 2026: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Knotten in de Rosandepolder. Verzamen: Benedendorpsweg tegenover garage Klaassen te Oosterbeek.

11 januari 2026: vogelwerkgroep. Wandeling Kraaijensbergse Plassen bij Cuijk.

16 januari 2026: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

17 januari 2026: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

24 januari 2026: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Bijhouden grote heide en bosperceel op de Bilderberg in Oosterbeek. Verzamen: Bilderberglaan te Oosterbeek.

30 januari 2026: werkochtend werkgroep Jufferswaard.

31 januari 2026: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

Beleef de natuur

